

Mijloacele de depozitare a cerealelor în județul Vâlcea

Ionuț Dumitrescu

ionut_gabriel1981@yahoo.com

Mijloacele de depozitare a cerealelor prezintă o deosebită importanță din punct de vedere etnografic pentru că au conservat multe aspecte arhaice ale culturii tradiționale. Modalitățile de păstrare a recoltei sunt variate pe teritoriul jud. Vâlcea, unele de tradiție străveche.

Pornind de la faptul că hrana a constituit din totdeauna o problemă vitală, omul a fost interesat nu numai să și-o procure, ci și cum să descopere și să perfecționeze anumite metode care să-i permită păstrarea ei pe o perioadă mai mult sau mai puțin îndelungată. Deoarece condițiile climatice, diferențiate pe anotimpuri, sau muncile agricole irepetabile în cadrul aceluiași an, precum și anumite ocupații cu caracter sezonier ar face imposibilă acumularea unor produse alimentare, în perioade nepropice, s-a pus cu acuitate problema supunerii lor unui proces de conservare complex. Conservarea produselor destinate alimentației prin anumite tehnici și procedee și în anume construcții, încăperi și vase a suscitât ingeniozitatea umană¹.

În așezările rurale din Vâlcea, produsele cerealiere se depozitează în:

- gropi de bucate
- recipiente: ulee sau buduroaie, coșuri, hambare
- construcții speciale: pătule, magazii, căsoaie, jignițe, pivnițe

În satele din sudul Vâlcei, până la Regulamentul Organic și chiar mai apoi, se practica pe scară întinsă depozitarea grâului și a meiului în gropi. Gropile de cereale, de dimensiuni diferite și de veche tradiție, împânzeau vetrele de sate, întâlnindu-se uneori și în satele din zona deluroasă. Depozitarea cerealelor în gropi era stimulată și de motive strategice. Desele năvăliri de populații străine îi obligau pe localnici să-și ascundă hrana în adăposturi tainice².

Gropile de cereale aveau formă de albie, nu erau drepte, ci pâlciate la gură și mai largi jos la bază. De jur-împrejur, ele erau înconjurate de un șanț protector împotriva apei. După săpare gropile se băteau bine cu maiele (ciocane de lemn), se lipeau cu pământ smolnițos (brun intens, „oacheș”) sau cu un amestec de balebă și pleavă și, apoi, se ardeau cu paie sau cu lemne. În afară de aceste gropi arse, în Vâlcea s-au răspândit și gropi nearse de dimensiuni mai mici. Gropile nearse erau lipite cu un amestec de pământ, pleavă și bălegar. Pereții gropilor nearse, după ce se uscau, se căpțuseau pe toată suprafața cu un strat de paie și pleavă. În ambele cazuri groapa se umplea până la gură cu cereale, se acoperea cu paie, se așeza un capac de lemn și se astupa cu pământ. Aceste gropi trebuie să fie bine uscate înainte de a introduce cerealele în ele. Potrivit mărturiilor orale, se făcea „o groapă mare rotundă de 1,5 metri, iar deasupra ei se punea fân și pământ. Nu trebuia să fie prea departe de casă, pentru a nu fi

¹ Sanda Larionescu, *Cercetări asupra conservării alimentelor în câteva sate din zona de câmpie a Olteniei și Banatului*, în *Muzeul Satului. Studii și cercetări*, București, 1971, p. 167

² Elena Maxim, *Dovezi de continuitate în cultura populară românească-gropile de provizii*, în *Revista de Etnografie și Folclor*, tom 34, nr. 3, 1983, p. 225

luate produsele de alții³. „Se făceau pe un loc mai ridicat, mai scurs, mai pietros. Erau rotunde, mai mici la gură, mai largi la fund, adânci de jumătate de metru. Pe fundul lor se puneau paie, iar deasupra blăni și pământ. Nu se umbla în timpul iernii la ele”⁴.

Oricât de bine erau amenajate, gropile nu puteau oferi condiții optime pentru conservarea cerealelor, care de multe ori își pierdeau din calitate. De aceea, mai ales după ridicarea monopolului otoman asupra cerealelor românești, când acestora li s-a deschis poarta către piața europeană, au fost necesare măsuri administrative pentru împiedicarea conservării rudimentare a cerealelor. În acest sens, în anul 1839 negustorii propuneau interzicerea pe viitor a depozitării grânelor în gropi și construirea de coșare și pătule de porumb⁵.

În toate satele vâlcene, grăunțele cerealelor păioase s-au aflat în concordanță cu volumul producțiilor realizate în timp și spațiu. Grăunțele cerealelor păioase s-au depozitat, în primul rând, în podul casei sau într-una din încăperile acesteia. În vederea protejării împotriva rozătoarelor, cerealele nu se răspândeau pe jos, ci se țineau în niște ustensile speciale: ulee sau buduroaie, târcălete, hambare. Buduroiul era confecționat dintr-un trunchi de copac de mari dimensiuni, scobit în interior sau golit prin ardere, cu capac de lemn la un capăt. Ele se așezau în tinda casei sau în poduri. Târcăletele este un vas de lemn asemănător unei albiei întâlnit în așezările rurale de pe valea Oltețului.

Dar cel mai important recipient pentru păstrarea cerealelor este hambarul. În vederea confecționării hambarelor, care se întâlnesc și sub denumirea de lacre sau tronuri, scândurile fasonate se fixau, pe rând, într-o menghină sau în crăpătura făcută în capetele a doi stâlpi și se horjeau (se scobeau) cu ajutorul horjului mare (unealtă de fier cu capetele îndoite), pe latura mai lată, efectuându-se un scob (uluc), în care urma să intre latura ascuțită a scândurii următoare. *Picioarele* se ciopleau numai din inimă de lemn și aveau de-a lungul lor câte două scoburi (uluceli sau jgheaburi) în care se fixau capetele scândurilor ce formau fețele și căpătâiele hambarului. Asamblarea pieselor implica așezarea picioarelor în poziție verticală și introducerea în jgheaburile acestora a capetelor *limbuite* ale scândurilor ce alcătuiau rândul de jos al pereților și al *căpătâielor*. Restul scândurilor se fixau, rând pe rând, cu capetele limbuite în șanțurile picioarelor și cu partea de jos în ulucul scândurii precedente. Capacul era format din scânduri prinse în două *brațe* laterale și se deschidea prin rotirea în jurul a două cuie de lemn fixate sus în partea din spate. În final, capetele scândurilor care intrau în componența pereților și a căpătâielor lăzii erau *cusute* în picioare prin cuie de lemn de fag, care se ciopleau în patru fețe și care se introduceau forțat în găuri făcute cu sfredelul (unealtă în formă de bară prevăzută la un capăt cu muchii ascuțite și folosită pentru executarea găurilor) mici⁶.

Hambarele erau destul de spațioase. „Într-un hambar intrau cam 300 kilograme cereale”⁷. „În hambare intrau între 25 și 100 de duble. Se puneau fie într-o pivniță, fie

³ Inf. Florea Constantin, sat Șușani, n. 1928

⁴ Inf. Constantinescu Aurel, sat Bratovești, n. 1926

⁵ Ilie Corfus, *Agricultura în Țara Românească în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, Ed. Academiei, București, 1969, p. 224

⁶ Gh. Iordache, *Ocupații tradiționale pe teritoriul României*, vol. IV, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1996, p. 140

⁷ Inf. Diaconescu Ion, sat Bărbătești, n. 1927

cel mai adesea într-o magazie din bârne,, fără ferestre, cu o ușă. Alții țineau hambarele în pod. Și lacra era pentru cereale⁸.

Centrele specializate în confecționarea mobilierului (Romanii de Sus, Perișani, Călinești, Valea lui Stan, Vaideeni, Șirineasa, Frâncești, etc.) au apărut și s-au dezvoltat în Vâlcea, în general, în așezări deluroase sau de munte, situate la poalele pădurilor, pe firul apelor, în strânsă legătură cu existența lemnului de fag de care depindea practicarea meșteșugului în tot cursul anului. O caracteristică a centrelor specializate în confecționarea mobilierului o constituie legătura strânsă cu așezările ciobănești, ceea ce pledează pentru originea transilvană a acestor meșteșuguri⁹. Hambarele s-au confecționat în toate centrele, dar cel mai important a fost cel de la Romanii de Sus. Forma lor era aceeași cu a lăzilor de zestre cu capac plan, de care se deosebeau numai prin dimensiunile mai mari și prin simplitatea decorului redus la câteva linii oblice dispuse pe capac sau pe scândura de sus a fațadei¹⁰.

În trecut, grăunțele se țineau în coșuri confecționate din nuiele împletite și lipite cu un amestec de pământ, bălegar și pleavă. „Majoritatea domeniilor aveau coșuri din nuiele împletite, lipite pentru cereale. Se țineau pe sală, în magazie sau în pod”¹¹. Aceste coșuri aveau forme diferite: rotundă, ovală, pătrată, dreptunghiulară. Cele rotunde erau mai largi în partea inferioară și mai strâmte la gură. Coșurile ovoidale erau mai strâmte în partea inferioară, sprijinindu-se pe un fund (suport) de blană de lemn, și mai largi la gură. Boabele de porumb, grâu, orz, ovăz se mai țineau, mai rar, în putini sau butoaie depozitate în pivnițe, în tinda pătului (Ghioroiu), în grajd (Grădiștea) sau în magazia pentru unelte și atelaje (Păușești-Otăsău).

Pătulul sau coșarul, anexă a gospodăriei în care era depozitat porumbul, era o construcție din împletitură din nuiele de frasin, răchită, arțar, arin, alun, jugastru. Talpa era înălțată de la sol cu cel puțin 50 centimetri sau se sprijinea pe un postament din bârne orizontale suprapuse și îmbinate prin *plătuială*. Înălțimea pătulelor se datorează grijii de a proteja cerealele de umiditate sau de rozătoare. „Pătulul se construia pe terenul cel mai înalt din gospodărie. Sub același acoperiș cu pătulul era hambarul, formând o construcție dreptunghiulară”¹². „Pătulul era format din două părți: una pentru grâu, una pentru porumb și era amplasat în partea cea mai însorită a terenului”¹³.

Unele pătule erau înălțate pe puternice furci de stejar, în care caz spațiul de sub talpă putea fi utilizat cotețul porcilor și a păsărilor, pentru car, unelte, stupi, adăpostit lemne; uneori și ca bucătărie (Igoiu). Ele aveau acoperișuri în două sau patru ape, care învelitoarea din sită. Pătulele erau orientate în general pe aceeași latură cu casa sau paralel cu ea. Uneori era așezat aproape de drum, cu spatele la el și cu fața spre băătură sau paralel cu drumul.

Pătulul era amplasat pe un teren mai ridicat cu scopul favorizării circulației curenților de aer necesari uscării. Treptat, acestuia i s-a adăugat o perdea pe spate și pe lateral cu scopul adăpostirii instalațiilor tehnice (teascurile cu pene pentru zdrobit

⁸ Inf. Bunescu Marin, sat. Păușești-Otăsău, n. 1925

⁹ *** , *Arta populară din Vâlcea*, Rm. Vâlcea, 1972, p. 180

¹⁰ Viorica Tătulea, *Centre de confecționare a mobilierului țărănesc din Vâlcea*, în *Oltenia. Studii și Comunicări*, vol. VII-VIII, 1988-1989, p. 141

¹¹ Inf. Mirescu Constantin, sat Slătioara, n. 1930

¹² Inf. Neciu Vasile, sat Ghioroiu, n. 1929

¹³ Inf. Iovan Gheorghe, sat Tetoiu, n.1929

semințele de dovleac, floarea soarelui) sau pentru mijloace de transport. Pe valea Bistriței vâlcene *furcile* erau mult mai înalte în comparație cu cele care se găseau în alte (sate). Pentru rezolvarea anumitor probleme și pentru a câștiga spațiu la fațada acestuia - de multe ori, de jur împrejur se construia o prispă deschisă pe care se așezau stupii de albine.

Pe valea Oltețului, în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, odată cu preluarea în cultură a luncii Oltețului, s-a răspândit întrebuințarea pătulelor de nuiele, construite din patru sau șase furci (stâlpi de susținere) legate prin slaiuri (tălpile pătului). Peste slaiuri erau așezați, în curmeziș, mârtații (podeaua pătului). Furcile de la capetele pătului se prelungeau până sub acoperiș și se uneau prin cosoroae sau prăștii (legăturile de sus ale pătului). Lemnele de la capetele pătului, fixate, pe slaiuri sau pe cosoroae, se numeau sleme. Împletitura de nuiele, dintre slaiuri și cosoroae, constituia țarcul pătului. De obicei, pe la mijlocul țarcului de nuiele se găsea o legătură de lănteți care asigura pătutul să nu se *bornăcească* sau să nu se orteze (să nu se deșire în părți). Peste cosoroae și sleme se așezau căpriorii, care se fixau cu capetele de sus pe o culme. Acoperișul pătului de nuiele era constituit din paie, coceni sau din șindrila. După primul război mondial, în gospodăriile înstărite, pătutul de nuiele a fost substituit de cel din lănteți¹⁴.

Magaziile, căsoaiele, jignițele sau pivnițele erau ridicate în tehnica cununilor de bârne orizontale, cu o largă răspândire în arhitectura tradițională vâlceană. Această tehnică prezintă o mare unitate, variantele sale ținând, mai ales, de diferența între bârnele rotunde și cele cioplite. Bârnelor rotunde, necioplite, din lemn de stejar, fag sau brad, cojite ori nu, mai purtau denumirea de „druieți” și erau răspândite în toate satele vâlcene. Bârnelor cioplite, de cele mai multe ori coexistând cu tehnica bârnelor necioplite, au cunoscut o largă răspândire în a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

Îmbinarea bârnelor la colțurile construcției se realiza în trei sisteme de cheotoare: semi-rotundă, dreaptă și în unghi ascuțit. În graiul locului, îmbinarea bârnelor la colțuri poartă diferite denumiri: în cheie, în frânghiu, în crestez, în coadă de rândunică. „La <<tapă>> (cheotoare) capetele bârnelor rotunde rămâneau aparente, în exterior, iar la cele cioplite <<tapa>> era dreaptă. Erau și îmbinări în formă de coadă de rândunică (săbiat, cap la cap). Capul bârnelor se cioplea în piez să se facă <<scob>>, în care se băga capul altei bârne”¹⁵. „Bârnelor rotunde se încheiau în cheotoare, iar cele drepte în cheie, crestez sau coadă de rândunică”¹⁶.

În ceea ce privește temelia, în cazul construcțiilor amintite se întâlnesc următoarele situații:

- absența temeliei
- așezarea tălpilor de lemn ale construcției pe bolovani mari de piatră, amplasați la cele patru colțuri
- temelia din piatră cu structură continuă, cu sau fără liant.

Înălțimea temeliei varia în funcție de zonă și de configurația terenului: de la 20 la 30 centimetri până la un metru.

¹⁴ Gh. Iordache, *Unitate și diversitate socio-etnografică*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 77

¹⁵ Inf. Daneș Mircea, *Câinenii Mari*, n. 1928

¹⁶ Inf. Mareș Gheorghe, *Sălătrucele*, n. 1928

Jignitele, răspândite în satele de pe valea Oltețului, erau așezate pe popi (piloni de lemn) sau pe pietre late și erau lucrate din bârne masive ce aveau capetele limbuite și încheiate în ulucul efectuat în stâlpii verticali. Ele prezentau un compartiment mai mare, pentru grâne, și două mai mici, pentru făina de mălai și de grâu¹⁷.

Acoperișul are un rol important în adaptarea construcției la condițiile mediului natural, în asigurarea rezistenței și durabilității acesteia. Formele tradiționale ale acoperișului locuinței din Vâlcea, rezultat al unei îndelungate experiențe, au fost preluate, în genere, și de construcțiile destinate depozitării cerealelor. Predominant este acoperișul în patru ape, cu diferite înclinații ale pantei, condiționate de factorul geografic. Învelitorile erau realizate din șindrila sau șita și erau executate prin mai multe modalități constructive: dreaptă, ascuțită, în coadă de rândunică sau rotundă la capete. Șindrila se așeza în rânduri suprapuse. Ea se bătea prin așezarea a trei șite, una peste alta, la un sfert din lățime. Șindrila se făcea, de regulă, din lemn de brad sau fag și avea lungimea de 60-75 centimetri, iar lățimea era cuprinsă între 6-12 centimetri. Pe valea Luncavățului, șita ascuțită la vârf se numea *șap*, iar cea în coadă de rândunică-*floare*.

Unul dintre cei mai renumiți cercetători ai arhitecturii tradiționale românești, Paul H. Stahl, este de părere că acoperișurile de șindrila, întâlnite în toate satele vâlcene, au succedat celor din paie și că, inițial, lemnul a fost apanajul orășenilor și al locuitorilor de la țară cu o situație socială mai prosperă¹⁸.

Summary

Starting from the fact that food was always a vital issue, the man was interested and not just a purchase, but how to discover and refine certain methods that would allow its retention for a period more or less time. As climatic conditions at different seasons, or agricultural work unrepeatable in the same year, and certain seasonal occupations would make impossible the accumulation of food in nepropice period, acuity was placed with the problem of putting their complex conservation process. Preservation of food by certain techniques and procedures and certain buildings, rooms and vessels has raised human ingenuity.

Grain storage facilities have special importance in terms of ethnographic because they have preserved many archaic aspects of traditional culture. Harvest storage arrangements are varied territory Vâlcea county, some ancient tradition.

In rural areas of Vâlcea, cereal products are stored:

- Pits dishes
- Containers: ulee or buduroaie, chimneys, barns
- Special construction: Patu, warehouses, big houses, insult, basements.

(Rezumat tradus de autor)

---

¹⁷ Gheorghe Iordache, *op. cit.*, p. 73

¹⁸ Paul H. Stahl, *Arta populară românească și arta orășenească*, în *Studii și Cercetări de Istoria Artei*, XIV, nr.1, 1967, p.7